بوتوتموسن قوجاغیندا ایگیدلرسن
ایگیدلیگی سن دنیایا گتیرمیسن
آنا یوردو یووامیز سان آذربایجان
محمد اشراقی

علامه امینی
دده قورقود
فضولی
خیابانی
شهریار
تربیت
شاه اسماعیل
ستارخان
پروین اعتصامی

آتالار سؤزلری

اونون داها آتی سودان کئچیب،چلتیگی چمدن چیخیب!

آتی آت یانیندا باغلاسان، همرنگ اولماسا دا هم خوی اولار!

اؤلی آت آختارير نالینی چکسین!

آت طویله میخینی چیخاردار،ایکی اؤزونه وورار بیر یئره!

زرنگ آت اؤزونه قمچی ووردورماز!

بی وئره ن آتین سسی چیخماز!

بی وئره ن آتین داها دیشینی سایمازلار!

پیادا آتلی یا گولمه سه، باغری چاتلار!

اؤزگه آتینا مینن تئز دوشر!

بیلمجه لر

اویان چِپَر ، بویان چِپَر ، ایچینده آتلی چاپار : گؤز

اویان داش ، بویان داش ، ایچینده قیرخ اللی باش : یویونماق ائوی ، یوناق

اوْیان دووار ، بویان دووار ، اوْرتاسیندا آرا دووار : بورون

اویان کلک ، بویان کلک ، ایچینده بیر هرلنگج : دیشلر ، دیل

اویان مینجیق ، بویان مینجیق ، ایچینده بولبول اوینار : دیشلر ، دیل

اویان پَرچین ، بویان پَرچین ، ایچینده وار گؤیرچین : یومورتا

طنز در بایاتی های آذربایجان

نمونه های از بایاتی های طنز را می خوانیم:

محمود شامی
سؤزلرین وار حسابی
یازیب دولدور کتابی
شامی سؤزو آت یئره
گؤتوره جک صاحابی

شعریمه باخ آی کیشی
یامسیلاما بو ایشی
اؤردک جرجنک اولار
یریسه قاز یئریشی

ائشید آنان سؤزونو
دئییب سؤزون دوزونو
وای اوگون کی آدامین
ایتی قاپا اؤزونو!

هارای عفریت الیندن
بو لات و لوت الیندن
سوموک گمیرمک اولمور
کچه ده ایت الیندن

قیا شعرلر

آدین پری -آی پری

رنجدوزان

پری کیمی گوزه لسن آدین پری، ای پری
یوردوم دا ائل ایچینده چوخدو سنه تای پری

بیزیم گوزه لرین هئچ دونیادا تای توشو یوخ
تانری آذربایجانا گوزه ل وئریب پای پری

هروه ده حئورمتلی سن قدیر بیلن یانیندا
نئچه گئجه عزیزدیر اولدوز پری- آی پری

یئرلی اولار تاسف اؤلکه میزده بیر عالم
حئییف کی چوخ گوزه لین عومرو اولور زای پری

افیون، کراس، بنگ اولور گوزه للرین یولداشی
های لاییری هر بیری یاردیم هایی آی چری

گنج لرین آغریسی قوجالدیب دیر درویشی
آغریلاری سویله بیر سنده بیر-بیر سای پری

قارا مجموعه شیخ صفی الدین اردبیلی

دکتر حسین محمدزاده صدیق

بؤلوم ۱۰.

کلمات و تحقیقات

گئچمیش سایی نین آردی و...
من اول یومورتانی سویورام و اول یومورتادان بیر یاوری دیشارا چیخاریرام و سنه وئریرم و نه قده رکی بونداسان ،اول قوشچیغار پروازدا دیر و سنه ذوق حاصیل اولور. وقتی کی ائوینه واراسان ،یئنه اول قوشچوغار پروازدا دیر. بیر نئچه گوندن سونرا قانادین سویارسان و پروازدان قالار. سنه ذوق حاصیل اولمادیغی اوندان دیر.

اندرین بیضه بچه ی بازیست،
لامکان آشیان پروازیست .
لیک چون بال شهپر ببرید،
کی تواند دگر به اوج پرید.

بو بئیتلرین معنی سی بو دورکی : بو یومورتادا بیر دوغان یاوریسی وار دیر. بو لامکان اونون پروازینین یواسي دیر. لیکن چون اول قوشون قانادین کسرسن، ایراق مطلوبا یئتیشمگه قدرتی قالماز .

-۲۸-

یئنه بیر گون ملک العباد جمال الدین آییتدی کیم :بیر گون حضرت شیخ صفی -قدس الله سره العزیز-ه آیتدیم و سؤزدن کی تحقیقده مسطور دورکی «المؤمن کانخله لا یأکله الا طیبا و لا یضع الا طیبا .»
....حضرت شیخ جاوابیندا بویوردوکی :ایمان ،امور باطینادان دیر و ایمانی قبول ائدیجی ، کؤنول دور. ائله اولوجاق مؤمن اولان، کؤنول دور و هم کؤنولون یئدیگی کلمه ی طیب دیرگی اصل[ی] توحید دیر و فرعی اسلام دیر و کؤ«ول توحید دیر و فرعی اسلام دیر و کؤنولون توحید آزیغی دیرکی پاک و طاهر دیر شرکدن و قولی لا اله الا الله دیر.
آمما مومینین آری یا تشبیهی ،اون نوع اوزه رینه دیر:
اول : اول دورکی حضرت عزت چونکی آری یا داخی خلعتین انعام ائتمیش دیر،«و أوحی ربک الی النحل »دئمکله مؤمنین کؤنلونه انزال ائدر:«أولئک کتب فی قلوبهم الایمن .»
ایکینجی :اول دور آری،امامسیز و سلطانسیز هئچ بیر یئرده اقامت ائتمز . مؤمنین داخی پیغمبر -صلی اله علیه وآله وسلم -اولادینا متابعت ائدیب اقرار ائدر و مخالفت ائتمز .
اوچونجو:اول دورکی آری هئچ وجه ایله سلطانینا مخالفت ائتمز .
آردی وار

آشنایی با مشاهیر آذربایجان

زندگی نامه صابر
میرزا علی‌اکبر طاهرزاده (صابر) در روز ۳۰ می سال ۱۸۶۲ میلادی در شهر شماخی متولد شد. پدرش بقالی کوچکی داشت و به خاطر اعتقادات مذهبی، می‌خواست صابر را در قامت یک روحانی ببیند. به همین دلیل در هشت سالگی او را به مکتب فرستاد. صابر تا دوازده سالگی در مکتب بود تا اینکه بعدها در مدرسه دولتی باکو که توسط شاعر مشهور آن دوران، سیدعظیم شیروانی افتتاح شده بود شروع به تحصیل علوم جدید کرد. در این مدرسه بود که او به استعداد شاعری‌اش پی برد و با کمک سیدعظیم، به خواندن و ترجمه اشعار فارسی پرداخت. اما مدتی بعد پدرش او را از ادامه تحصیل منع کرده و وادار به کار در مغازه نمود. پدر صابر او را به خاطر علاقه ای که به درس و شاعری داشت سرزنش کرده و حتی یک بار دفتر اشعارش را پاره می کند.صابر در سال ۱۸۸۵ به آسیای میانه سفر کرد و از آنجا به ایران آمد. در سال ۱۸۸۷ با دختر یکی از اقوامش ازدواج کرد و در عرض پانزده سال صاحب هشت فرزند دختر و یک فرزند پسر شد. تامین مخارج چنین خانواده پرجمعیتی برای صابر سخت می شود و او ناچار به شغل صابون‌پزی می‌پردازد. هرچند این شاعر، سختی‌های زیادی در زندگی متحمل می‌شود اما از لحاظ مادی و معنوی در حق خانواده خود فداکاری‌های زیادی انجام می دهد. او دوست دارد همسر و دخترش هم باسواد باشند به همین دلیل به آنها خواندن و نوشتن یاد می‌دهد. دخترش سریه بعدها در خاطراتش از خوبی ها و فداکاری های پدرش زیاد می‌نویسد.در اوایل قرن بیستم، اشعار صابر به مطبوعات آن زمان راه می‌یابد. در سال ۱۹۰۳، نخستین شعرش در مجله روس شرقی منتشر می‌شود و مدتی بعد هم اشعارش را به مجله حیات ارسال می کند. در سال ۱۹۰۶، او روزنامه ملانصرالدین را موافق با عقاید خود می بیند و شاعر فعال و دوست داشتنی این نشریه موفق می‌شود.

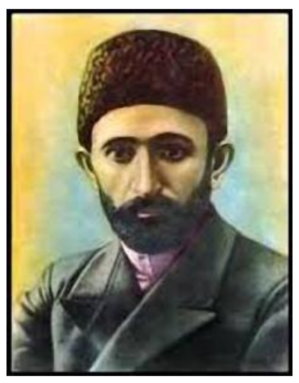

ادامه دارد

نسخه های خطی ترکی کتابخانه بزرگ حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی

نگارش: حسین متقی

به سرپرستی :سید محمود مرعشی نجفی

نتیجه الطب

مؤلف :رئیس الاطباء امیر چلبی سید محمد طبیب ،ادرنوی (متوفای سال ۱۰۴۹ ه./۴۰-۱۶۳۹م.)
موضوع :طب /**زبان :**ترکی عثمانی .
آغاز :
« الحمدالله الحکیم العلیم المنان ..بوندن اقدم علم طبه متعلق أنموذج الطب نام تألیف ایلدوگم که کتابک علمین اشعاردن صونکره علمنه شروع ایلمک لازم اولمغله نفس اسلامبولده یال قپائی قربنده ... »
انجام:
« ...صفت ضماد که خراج آغریسین کیدرور شوند و روقن دوکوب اتینک یاغی ایله برخوش طبخ ایده لر بعد حلبه ارنیله قارشدورب ضماد ایده و الله سبحانه و تعالی هو الشافی و فضله الکافی و الوافی ؛قد تم . »
گزارش متن :
کتابی طبی است که به صورت جداولی در نه عمود و ستون نگارش یافته است ،در این جداول انواع بیماریها و درمان انها بیان گریده است . مؤلف از اطبا حاذق در قرن ۱۱ ه. /۱۷ م دولت عثمانی است که آثار چندی در پزشکی همانند :أنموذج الطب از خود به یادگار نهاده است؛ وی بر اساس مقدمه کتاب مغازه ای در نزدیک«یال پائی»استانبول داشته که علاوه بر طبابت به تربیت شاگردان و علاقمندان علم و طب نیز می پرداخت . شایان ذکر است که این اثر (نتیجه الطب)پس از انموذج الطب (تألیف ۱۰۳۴ ه/۲۵-۱۶۲۴ م)تدوین گردیده است .
گزارش نسخه :
نوع خط: نسخ کاتب :محمد رضا جیحون آبادی تاریخ کتابت:روز جمعه ۱۶ ماه رجب سال ۱۲۷۸ ه./۱۸/ژانویه ۱۸۶۲ م عنوانها و نشانیها:قرمز نوع کاغذ: فرنگی تعداد برگ :۲۶(۱۳۹b-۱۶۵b) تعداد سطر : ۱۵ و ۲۱ (برخی چلیپا) اندازه متن : ۱۹×۱۲/۵س اندازه جلد :۲۱/۵×۱۴/۵ س نوع جلد: دو روی تیماج ؛برون :قهوه ای روشن ،مجدول ؛درون :زیتونی .
ویژگیهای نسخه :
عناوین به رنگ قرمز و جداول به رنگ مشکی است و سطور در میان جداول اکثرا به صورت چلیپا نگارش یافته است . در انجام مهر بیضی و امضای ایت الله العظمی مرعشی نجفی و همچنین فهرست مطالب کتاب علاج الاسقام محمد علی تونی خراسانی -رساله پیشین این مجموعه که به زبان فارسی نگارش یافته و در فهرست عمومی کتابخانه معرفی گردیده-در ۲ برگ امده است .
ایضاح المکنون فی الذیل علی کشف الظنون ،ج۲ ،ص ۶۲۳ ,عثمانلی مؤلفلری ،ج ۳ ،ص ۲۰۴ ؛فهرست نسخه های خطی کتابخانه مجلس شورای اسلامی ،ج ۱۹ ،ص ۲۸۱ ؛هدیه العارفین ،ج ۲ ،ص ۲۷۸ .
«شماره ۶۱۹۷ مجموعه »

پینه چی

بیری وار ایدی بیری یوخ ایدی . بیر پادشاه وار ایدی ، عمرونده ئوز سرایيندان باشقا هیچ یره چیخمامیشدی .گونلرین بیرینده پادشاه کتابلارین بیرینده اوخویور که ، بس قدیم لرده بعضی پادشاهلار ، هردن بیر تغییر لباس اولوب ئوز ئولکه سینی شهر به شهر ، کند به کند گزرمیش ، بازاردا ، دکاندا آداملارلا دردلـه شرمیش ، کاسب - کوسوبون ائوینه گئدیب دردلرین ئویره نرمیش .
پادشاه کتابی اوخویاندان سونرا وزیرینی یانینا چاغیریب دئییر :
وزیر ، ایسته ییرم بیر شهریمی گزیکم ، گوروم نه وار ، نه یوخ ، سن نه مصلحت گوررورسن ؟
وزیر دئدی :
پادشاه دئدی :
پادشاه ساغ اولسون . یاخشی فکردی ، سن گرک بو ایشی چوخدان گورئیدین ، اما ...
پادشاه دئییر :
وزیر دئیه سن ، سنده سوز وار ، دی گوروم نه دئمک ایسته ییرسن ؟
...وزیر دئدی :
پادشاه دئدی :
پادشاه ساغ اولسون . یاخشی فکردی ، سن گرک بو ایشی چوخدان گورئیدین ، اما ...
پادشاه دئییر :
وزیر دئیه سن ، سنده سوز وار ، دی گوروم نه دئمک ایسته ییرسن ؟

آردی وار

گوزلریمه

گوزلریمه هر تبسم سانجیلیر نئشتر کیمی
کیپریگی خنجردی، آه، اول بی وفا یاریم منیم

آسمان آلدی کناریمدان آی اوزلو یاریمی
یاش توکر اولدوز کیمی بو چشم خون‌باریم منیم

طنز شاعرلریمیز

بلال کمالی

اشعار برگزیده از طنزپردازانی که متاسفانه نتوانستیم به شرح زندگانی و فعالیت های ایشان در برخی موارد به نام و مشخصات کاملشان دست یابیم .

لعنت اؤزومه
گوز یاشلاریمین دامجیلاری داشلاری قازدی
گؤردوم آدینی آخیر اولار داشلاری یازدی
اولده گرک من بو گونون فیکرین ائده یدیم
لعنت اؤزومه ایندی منه نئیله سه آزدی

بیر ساده باخیش با خدیم اوگون من اونا آمما
یوخ جنبه اوره کده آخی تئز یولدان او آزدی
الدیم خبر آخیر نه ائدیبسن اورگه سن
سوزگون گؤزونون گؤرمگینه بیر بئله بازدی؟

بیر حسرتیلن باخدی منه سؤیله دی بدبخت
مثله اورگین اؤز آرامیزدا... اودا رازدی
هردن اورگه حاق وئریره رم فیکر ائله یه نده
اخیر گؤرورم هم باخیشی هم اؤزو نازدی.

❋قایناق:۶۰۰شاعردن طنز شعرلر کتابی

حکیم هیده جی

بؤلوم۱ -باشلانغیج

گئچمیش سایی نین آردی و...
هیده جی یازیب یاراتدیغی بوتون غزللرده ،قصیده لرده، مثنوی لرده ،ترکیب بند لرده ،ایکی اوزلولوک و ریاکارلیقلا اچیق-آچیغا مبارزه آپاریر.
اونون نظرینده ،ریاکارلیق ان پیس بیر خصلت سایيلیر ،او غزللرینین بیرینده بو باره ده بئله سؤیله ییر:
عاغیللیام ده لییم،من پیسم ،اگر یاخشی ،
ائله بویام کی وارام،ادام ریا ده گییلم .
شاعیر اؤز اثرلرینده سئوگی و محبته بؤیوک یئر وئریر،او، دئییر «:هر بیر اینسانیین سینه سینده گره ک اوره ک محبت ایله و سئوگی ایله چالخالانسین ،سئوگی سیز حیات فایداسیزدیر ،اوره ک محبتدن بوش اولسا ،اوره ک ده گییل،بیر تیکه اتدیر :
آدمه معنادا گره کدیر کؤنول ،
کؤنلو اگر اولمایا آدم ده گییل.
***
بو اوره گه ،مهر و محبت گره ک،
یوخسا اؤزو بیر تیکه اتدر اوره ک .
***
بو ایچی بوش قیرمیزی اتدن موراد ،
قلب ده گییل، قلب اولور اؤزگه زاد.»
هیده جی ایناسنا بؤیوک بیر منزلت و مقام قائیلدیر . او اینسانی بو دونیا ایچره آللاهین مظهری و خلیفه سی بیلیرکی ،خالق متعال اؤزونو اینساندا نمایش ائتدیرمیشدیر:
سن دئمه اینسان سوموکدور ،دری،
بیل اونو،حققین مثل و مظهری .
***
آیت کبرای خدادیر بشر ،
حق اؤزونو اوندا ائدیب جلوه گر.
هیده جی ،بو اینسان پرور شاعیر، اینسانلاردا اولان بوتون نقصانلاری ،چاتما -مازلیقلاری،اؤز درین و ایتی باخیشلاری ایله گؤرور.
.1-9عزیز محسنی
ادامه از شماره قبل ...
شاعیر،اؤلکه ده سوره ن شاهلیق ،استبداد و زوراکیلیقلا باریشمازدیر . او، اؤلکه نی فلاکت و اجلیغا یؤنه لدن و خلقین عادتی نین قاباغینی آلیب و اونلاری،بدبخت لیک، مرض، قیتلیق ،دوشگونلوک و اجلیغا دوغرو آپاران قاجار شاهلارینی بئله نفرین ائدیر :
آللاه بو شاهین بختی دؤنوب تختی دولانسین ،
مشکل بونون عهدینده دوداغی گولن اولسون .
او،مستبد و عیاش ناصرالدین شاهین، میرزا رضا کرمانی طرفیندن انقلابی شکلیده اؤلدورولمه سیندن شاد اولور و دئییر «:رعیتی دوشمن لره ساتان ساتقین شاه اؤز یاخاسینی خلقین انتقامیندان قورتارا بیلمز :
او شه کی، دوشمنه ساتدی رعیتی ،گؤردون ،
نئجه اجل اوخونا سینه سی دوچار گلیر. »
هیده جی یازیب یاراتدیغی بوتون غزللرده ،قصیده لرده، مثنوی لرده ،ترکیب بند لرده ،ایکی اوزلولوک و ریاکارلیقلا اچیق-آچیغا مبارزه آپاریر. اونون نظرینده ،ریاکارلیق ان پیس بیر خصلت سایيلیر ،او غزللرینین بیرینده بو باره ده بئله سؤیله ییر:
عاغیللیام ده لییم،من پیسم ،اگر یاخشی ،
ائله بویام کی وارام،ادام ریا ده گییلم .
آردی وار